

Vildtinformation

2023

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Redaktør:
Ulla Skovsbøl, Miljøstyrelsen

Redaktion: Ejgil E. Andersen, Camilla Uldal, Caroline Vestergaard Mikkelsen, Jens Skovager Østergaard, Rikke Jørgensen og Søren Egelund – alle fra Miljøstyrelsen, Arter & Naturbeskyttelse

Grafisk tilrettelæggelse:
Ph7 Kommunikation v. Peder Hovgaard

Forsidefoto: Colourbox

Øvrige fotos: Miljøstyrelsen, Naturstyrelsen, Ivar Høst, Max Steiner, Camilla Jensen, Thomas Lindy Nissen, Ulla Skovsbøl og Colourbox

Tak
Tak til Niels Kanstrup og Torben Kjær Christensen fra DCE; Jan Eriksen, Vildtforvaltningsrådet; fhv. skovfoged Torben Christiansen; Sussie Pagh, Faldvildtkonsortiet AAU; Ivar Høst, Sandor Hestbæk Markus, Ditte Olrik, Lars Erlandsen og Rune Juelsborg Karsten fra Naturstyrelsen samt Niels Henrik Simonsen, Danmarks Jægerforbund for medvirken, faglig sparring og nyttige kommentarer.

ISBN: 978-87-7038-481-0

*Artiklerne må gengives med kildeangivelse
Redaktionen afsluttet: 13. februar 2023*

Indhold

Velkommen til Vildtinformation	3
Etik kommer øverst på dagsordenen	4-5
Skarven er en fredet fugl	6-7
Naturstyrelsen skærper kontrollen	8
70.000 jægere er blevet digitale	9
Kampagne skal øge sikkerhed ved jagt	10-11
Blyfri ammunition & indskydning	12
Buejagt er for entusiaster	13-14
Vildtudbyttet er faldet gennem årtier	15-16
Hare og ræv på retur	17
PFAS i vildt skal vurderes nærmere	18
Skab nye levesteder med jagttegnsmidler	19
Nyttige adresser mv.	20

Foto: Ivar Høst

Velkommen til Vildtinformation 2023

Endnu en jagtsæson er forbi med alle de glæder og mindeværdige jagtoplevelser, den har budt på, og de fleste ser nu frem mod en ny sæson. Men desværre sker det i hver sæson, at en jæger ufrivilligt må tage afsked med en trofast jagthund, som er blevet ramt af et vådeskud og endnu værre: Hvert år kommer 40-45 jægere ud for en så alvorlig ulykke under jagten, at den obligatoriske jagtforsikring kommer i brug.

Hver eneste jagtulykke er én for mange. Derfor lancerede Miljøstyrelsen i 2022 en sikkerhedskampagne sammen med Danmarks Jægerforbund og Tryg Forsikring. Målet er at skærpe jægerens bevidsthed om sikkerhed ved jagt. I forlængelse af kampagnen har vi valgt sikkerhed som et temaerne i denne udgave af Vildtinformation. Vi kan ikke opfordre nok til, at den enkelte skærper opmærksomheden på sin personlige sikkerhed ved jagten både gennem adfærd og ved at bruge sikkerhedsvest, høreværn og sikkerhedsbriller. Det er endda udstyr, som man takket være kampagnen nu kan bestille gratis hos Tryg Forsikring.

2022 blev også et år med vagtskifte i Miljøministeriet. I årets sidste måned sagde vi farvel til Lea Wermelin som miljøminister og goddag til Magnus Heunicke, der blev et kendt ansigt som sundhedsminister i den forrige regering. Som miljøminister bliver han også jagtens nye minister, og der ligger mange væsentlige opgaver foran på miljøområdet. En af de presserende sager vedrører et emne, som mange er optaget af, nemlig udbredelsen af de miljø- og sundhedsskadelige PFAS-stoffer. PFAS er gennem årtier blevet brugt i alt fra stegepander og pizzabakker til regntøj og gulvtæpper og er også blevet spredt i miljøet. Det fremgår således også af regeringsgrundlaget, at der skal laves en national handlingsplan for at afværge, inddæmme og oprense PFAS-for-

ureninger. I 2022 har vi i Miljøstyrelsen påvist PFAS i bl.a. drikkevand, havskum, græs og desværre også i vildt. På Agger Tange og Harboøre Tange har vi i kød- og leverprøver fra ænder fundet høje koncentrationer på op til 28 gange grænseværdien, hvorimod værdierne i andet vildt og på andre lokaliteter var under grænseværdierne. Miljøstyrelsen vil i den kommende tid i samarbejde med andre myndigheder og universiteter se nærmere på resultaterne og beslutte, hvilke yderligere undersøgelser, der skal iværksættes.

Problemstillinger som for eksempel PFAS-forurening kan virke overvældende for den enkelte, men vi har som samfund før formået at løse andre alvorlige miljøproblemer og udfase miljøskadelige stoffer, som tidligere har vakt bekymring. Det gælder bl.a. tungmetallet bly, som er blevet brugt i en lang række produkter, hvor det for længst er blevet udfaset. I 1996 blev bly i haglpatroner således forbudt, og nu tager vi et skridt videre. Sidste år fik vi en ny revideret udgave af Lov om våben og ammunition, der må anvendes til jagt mv., som forbyder bly i centraltændt riffelammunition til jagt fra 1. april 2024. Mange jægere har allerede udskiftet den blyholdige ammunition og har oplevet, at de blyfrie alternativer generelt er mindst lige så præcise, sikre og effektive. Her i bladet fortæller en af landets mest kyndige riffeljægere om sine erfaringer med blyfri ammunition og giver sine gode råd videre.

Vildtinformation 2023 byder på nyttig viden om disse og mange andre jagtrelevante emner. Vi håber, at bladet bliver vel modtaget af læserne. God læselyst og god jagt.

*Anne Marie Vægter Rasmussen
Vicedirektør, Miljøstyrelsen*

Arealkrav i forvaltningen af hjortevildt skal diskuteres i 2023. Foto: Colourbox

Etik kommer øverst på dagsordenen i Vildtforvaltningsrådet

Vildtforvaltningsrådet vil prioritere diskussioner om de etiske aspekter ved jagt højt i 2023. Debatterne kommer bl.a. til at handle om udsætning, fodring, natursyn og faunakriminalitet.

”Vildtforvaltningsrådet skal vi forsøge at tage de svære diskussioner op, før de når ud i offentligheden. Det gælder ikke mindst diskussionerne om jagt og etik.” Sådan siger Jan Eriksen, der i 2022 for tredje gang blev udpeget til en fireårig periode som formand for Vildtforvaltningsrådet. Han har længe ønsket, at rådet skal prioritere debatten om etik højt, og i 2023 kommer den derfor øverst på dagordenen.

”Jagt er en god og sund fritidsinteresse, men i enhver fritidsinteresse må man også tage et ansvar, og hvis vi vil bevare befolkningens opbakning til jagten, er vi nødt til at forholde os til jagtens etik,” siger han.

Der er etiske aspekter ved mange af de temaer, rådet løbende diskuterer, og i 2023 vil det især blive etikken i forbindelse med udsætning af fugle, fodring af vildt, faunakriminalitet og selve jagtudøvelsen, som skal diskuteres. Dermed kan det blive et stormfuldt år, for især udsætning og fodring har tidligere ført til heftige debatter, som har delt rådet over på midten.

Udsætning på dagsordenen

Hvert år udsættes der ca. én million opdrættede fasaner og ca. 300.000 opdrættede ænder til jagt i Danmark, og Jan Eriksen er ikke i tvivl om, at debatten for og

imod grundlæggende er en etisk diskussion.

”Personligt har jeg ikke taget stilling til, om udsætning af fasaner og ænder skal udfases, men det er forkert at fortælle omgivelserne, at jægerne er store naturforvaltere, og at vi høster af naturens overskud, når vi udsætter så mange dyr,” siger han.

Halvdelen af medlemmerne ønsker udsætning forbudt, og den anden halvdel ønsker, det fortsat skal være tilladt, men at kontrollen skal skærpes. Dansk Ornitologisk Forening, Dyrenes Beskyttelse, Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet er på det første hold. Det andet hold er Danmarks Jægerforbund, Dansk Skovforening og Landbrug & Fødevarers to medlemmer.

”

Det er vigtigt, at vi tager fat i diskussionen om fodring i stedet for bare at konstatere, at der er uenighed.

På grund af uenigheden har rådet hidtil ikke kunnet enes om en samlet indstilling til ministeren, men den nu forhenværende miljøminister Lea Wermelin, sendte sagen retur, og bad rådet gøre endnu et forsøg på at blive enige, før hun traf sin beslutning. Derfor kommer udsætningen op igen i 2023.

Fodring - et etisk dilemma

Vildtfodring er et andet stort emne med etiske aspekter og også et tema, som splitter rådet. Her er Jan Eriksens holdning dog mere entydig:

"Det er vigtigt, at vi tager fat i diskussionen om fodring i stedet for bare at konstatere, at der er uenighed.

Vi har allerede jagtetiske regler på området, men de bliver ikke fulgt, så vildtfodring ligner i dag nærmest et våbenkapløb. Det er direkte uetisk og udtryk for et usundt natursyn," siger Vildtforvaltningsrådets formand.

"For det første påvirker fodringen dyrenes adfærd: De vælger foderpladserne i stedet for at søge føden selv, og dermed indgår de ikke naturligt i økosystemet, som når de græsser. Det foder, som bliver lagt ud er heller ikke nødvendigvis sundt for dyrene, og vi får en unaturlig adfærd ved foderpladerne, hvor den naturlige rangordning er sat ud af kraft. Endelig er der et veterinært problem med smitte og parasitter, især når råvildtet samles i større flokke i strid med deres naturlige adfærd," opsummerer Jan Eriksen.

Han peger også på, at mange bruger foderet til at trække dyr ind på deres ejendom fra naboerne, og derved opstår der også gnidninger og konflikter jægerne imellem. "Det kan ligne Wild West," siger Jan Eriksen om tilstanden.

Er ræven skadevoldende?

Etikdiskussionerne skal også handle om det natursyn, som for eksempel ligger bag selve begrebet "skadevoldende vildt."

"Vi tillader for eksempel regulering af ræven som "skadevoldende" med den begrundelse, at den gør skade på den øvrige fauna. Men det er jo en mærkværdig betragtning, for alle rovdyr gør skade på den øvrige fauna. Den hvide stork spiser salamandere og lærkeunger, når den spankulerer i engene, men vi kalder ikke storken for skadevoldende," påpeger Jan Eriksen.

Det er en del af rævens naturlig adfærd, når den fx æder fugle og dyreunger. At hævde, den derved er "skadevoldende", er udtryk for et diskutabelt natursyn, som reelt gør ræven lovløs, mener han, og det bliver en af indfaldsvinklerne til rådets debat om skadevoldende vildt.

Konstruktive debatter

"Det bliver spændende debatter, vi får om etikken," forudsiger Jan Eriksen. "Det er sjovt og udfordrende at arbejde med interessemodsatning, synes jeg, og der vil nødvendigvis altid være mange indbyggede modsætninger i Vildtforvaltningsrådet." Det slår ham dog på ingen måde ud - tværtimod.

"Jeg glæder mig over den gode, åbne og konstruktive facon, vi har. Medlemmerne er altid parat til at diskutere svære emner, og personligt holder jeg meget af at være med til at fremme dialogen, bøjse synspunkter mod hinanden og finde fælles løsninger. Jeg opfatter det faktisk som en gave at få lov til det," siger den gendudnævnte formand for Vildtforvaltningsrådet.

Jan Eriksen. Foto: Ulla Skovsbøl

Vildtforvaltningsrådet

- Vildtforvaltningsrådet er rådgivende og afgiver indstilling til miljøministeren i større eller principielle spørgsmål om jagt og vildtforvaltning.
- Vildtforvaltningsrådet er nedsat i henhold til § 51 i lov om jagt og vildtforvaltning.
- Vildtforvaltningsrådet består af en formand og otte medlemmer, som alle udpeges af ministeren for fire år ad gangen.
- Medlemmerne udpeges efter indstilling fra Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, Dyrenes Beskyttelse og Friluftsrådet, der hver indstiller ét medlem. Landbrug & Fødevarer indstiller to medlemmer.

Det er forkert at fortælle omgivelserne, at jægerne er store naturforvaltere, og at vi høster af naturens overskud, når vi udsætter så mange dyr.

Vildtforvaltningsrådets temaer i 2023

- Etik og jagt set i et større perspektiv, som inddrager levesteder, biodiversitet og klima - herunder spørgsmålet om jagt i fredede områder.
- Arealkrav i hjortevildtforvaltningen.
- Forvaltningsplaner for agerhøne og hare.

Fasan. Foto: Colourbox

Skarven er en fredet fugl - men den må reguleres

Nanna Mortensen overtager arbejdet med skarvforvaltningen i Miljøstyrelsen fra 2023. Foto: Ulla Skovsbøl

Skarven er en såkaldt "konfliktart," som vækker stærke og tit modsatrettede følelser. Det blev afspejlet i den proces, som i 2022 førte frem til en ny forvaltningsplan for skarv.

"Øv, hvor den lugter!" Nanna Mortensen rynker på næsen, og vender sig væk fra sin reol. Hun er ikke meget for den sidemand, hun har fået i sit nye job i Miljøstyrelsen i Odense: En velvoksen skarv, der stirrer hende i nakken med klare grønne øjne. De er dog kun af glas, og det er ikke den naturlige lugt af skarv, som generer næseborene, men derimod den af konservering og gammelt støv.

Skarven bag Nannas skrivebord er udstoppet. Den tilhører hendes forgænger i jobbet, Caroline Mikkelsen, som ikke har fået den med sig endnu, selv om hun er rykket videre til et job i Miljøministeriets departement. Hun har til gengæld allerede overladt både sin stol i Miljøstyrelsens jagtteam og sit arbejde med skarvforvaltningen til sin efterfølger.

Forvaltningsplan hvert femte år
Miljøstyrelsens jagtteam varetager i samarbejde med kolleger i Natur-

styrelsen en række administrative opgaver i forbindelse med jagt og vildtforvaltning. Teamet arbejder med administration af jagttegsmidlerne og af de love og bekendtgørelser, som vedrører jagt og regulering. Desuden er nogle teammedlemmer også involveret i arbejdet med at udarbejde og revidere forvaltningsplaner for både jagtbare og fredede arter, og i 2022 var det skarvens tur til at få en ny forvaltningsplan.

"Skarv er en af de arter, som altid er genstand for stor opmærksomhed og mange konflikter, så derfor har vi hidtil prioriteret at få forvaltningsplanen opdateret hvert femte år. Men for at få den bedst mulige forvaltning er det nu tanken, at den nye plan skal tilpasses og revideres løbende i stedet for én gang med års mellemrum," siger Camilla Uldal, der er funktionsleder for jagtteamet.

Camilla Uldal har sammen med Caroline Mikkelsen fulgt den nye forvaltningsplan for skarv helt til

dørs. Hun har årelang erfaring med forvaltningsplaner, men for Caroline, der var ny i jobbet, var det en udfordrende opgave.

"Mit biologispeciale handlede om ulven, så jeg havde allerede oplevet, hvordan en konfliktart kan vække utroligt stærke følelser. Ulvedebatten er meget følelsesladet, og debattørerne kommer ofte med personlige angreb på hinanden," fortæller hun.

"Sådan er det trods alt ikke med skarven, men da jeg blev ansat, vidste jeg ikke ret meget om den, så jeg blev noget overrasket over, at der også er meget stærke og modsatrettede holdninger til den. Til gengæld må jeg sige, at diskussionerne som regel er saglige, selv om det kan gå hedt til."

Interesser bliver inddraget

I den polariserede debat om skarven står på den ene side erhvervs- og fritidsfiskerne, som oplever, at skarven generer deres fiskeri, og som ønsker mere vidtgående

muligheder for at regulere den. På den anden side står dyre- og naturbeskyttelsesforeningerne, som fokuserer på beskyttelsen af arter – også skarven. Indimellem står jægerne, der påtager sig den frivillige opgave med at regulere skarv, men som i øvrigt holder sig neutrale.

”Fordi der er modstridende interesser i forhold til skarven, lægger vi stor vægt på at inddrage interessenterne, når vi reviderer forvaltningsplanen,” understreger funktionsleder Camilla Uldal.

”Vi har blandt andet nedsat en skarvarbejdsgruppe, som har været inddraget hele vejen i processen. I gruppen er alle de væsentlige interessenter repræsenteret sammen med forskere og repræsentanter for myndighederne. Gruppen har ikke beslutningskompetence, men der bliver lyttet til alle, og alle synspunkter bliver taget alvorligt,” forklarer hun.

Organisationer og borgere, som ikke er med i baggrundsgruppen kan også blive hørt. Forvaltningsplaner sendes i offentlig høring, og alle svar bliver læst og taget i betragtning. Til slut er det dog miljøministeren, som får det sidste ord. Det gælder også Forvaltningsplan for skarv.

15.000 reguleres årligt

Den nye forvaltningsplan er afstemt med den reviderede Vildtskadebekendtgørelse, som trådte i kraft 1. januar 2023.

”Planen ændrer ikke væsentligt ved mulighederne for at regulere skav. Til gengæld har vi gjort meget ud af at få den skrevet på en forståelig og overskuelig måde, så det er blevet lettere at gennemskue, hvordan mulighederne er. Og de er faktisk ret gode,” mener Caroline Mikkelsen.

”Skarven er en fredet fugl, og det kan vi ikke lige lave om på. Den er omfattet af EU's fuglebeskyttelsesdirektiv, og derfor er vi nødt til at kræve dokumentation for, at den skader fiskeriet eller sårbare fiskebestande, hvis vi skal give tilladelse til regulering. Men når det er sagt, er der ganske gode muligheder for at få lov,” supplerer Camilla Uldal.

Hvert år bliver der således reguleret ca. 15.000 skarver ved skydning eller ved at æg bliver olieret, så de ikke klækker.

Lærerig proces

Caroline Mikkelsen ser tilbage på processen med forvaltningsplanen som sit svendestykke som nybagt embedsmand.

”Det arbejde har lært mig virkelig meget, ikke kun om skarven, men også om politik på alle niveauer, om EU-regulering og om interesseorganisationer og myndigheders måde at arbejde på. Det har været utrolig lærerigt,” konstaterer hun, selv om hun også erkender, det kan være hårdt at beskæftige sig med en konfliktart.

”Det vigtige er altid at huske, at man ikke skal tage det personligt, når man bliver kritiseret i en gruppe som skarvarbejdsgruppen, hvor mange interesser mødes. Man må acceptere, at alle ikke kan blive helt tilfredse.”

”Men bortset fra det, må jeg bare sige, at skarven er en fantastisk fugl. I de år, jeg arbejdede med den, blev jeg ved med at lære nyt både om den og om alle de udfordringer, der er i skarvforvaltningen. På den måde kan man sige, skarven er en gave, som bliver ved med at give,” siger hun med et smil.

Men gaven fra kollegerne venter stadig på at blive afhentet: Den udstoppede skarv på reolen bag den nye skarvmedarbejder Nanna Mortensen står rejseklar parat til at komme videre.

Om skarven

- Naturligt hjemmehørende
- Har været i Danmark i mindst 7000 år
- Bestand: Godt 32.000 ynglende skarvpar
- Kolonier: ca. 90 kolonier ved kyster og søer
- Træk: De fleste danske skarver trækker sydpå om efteråret, mens skarver fra resten af Skandinavien kommer for at overvintre i Danmark

Skarvarbejdsgruppen

- Dansk Ornitologisk Forening
- Danmarks Jægerforbund
- Danmarks Naturfredningsforening
- Danmarks Sportsfiskerforening
- Danmarks Fiskeriforening
- Dyrenes Beskyttelse
- Dansk Fritidsfiskerforbund
- Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri
- Kommunernes Landsforening (observatør)
- DCE Aarhus Universitet
- DTU Aqua
- Ministeriet for fødevarer, landbrug og fiskeri
- Miljøministeriet
- Naturstyrelsen
- Miljøstyrelsen

Link til forvaltningsplanen

<https://bit.ly/3HXHzXY>

Link til temaside

<https://bit.ly/3JpKwGs>

Foto: Naturstyrelsen

Råger hører til blandt de arter, som kan reguleres med særlig tilladelse. Foto: Colourbox

Naturstyrelsen skærper kontrol med regulering

Fra 2023 intensiverer Naturstyrelsens vildtkonsulenter kontrollen med, at lodsejere og jægere opfylder de betingelser, der bliver stillet i forbindelse med en tilladelse til at regulere skadevoldende vildt.

Skarv, som spiser fiskene i fiskernes bundgarn, bramgæs, der græsser landmændenes marker eller råger, som generer et helt boligkvarter med støj – det er eksempler på dyr, som kan få betegnelsen "skadevoldende vildt."

Lodsejere og jægere kan søge Naturstyrelsen om tilladelse til at regulere skadevoldende vildt, men der følger altid betingelser med. Hidtil har der ikke været nogen systematisk opsøgende kontrol med, at betingelserne bliver overholdt, men det bliver anderledes fra 2023, bl.a. på baggrund af en opfordring fra EU til Danmark om at øge kontrollen.

"Fra i år vil vi derfor udtage en vis andel af tilladelserne til kontrol, og vi vil intensivere vores tilsyn, der hvor vi har begrundet mistanke om, at betingelserne ikke bliver overholdt," siger forstfuldmægtig Rune Juelsborg Karsten, som er koordinator for Naturstyrelsens vildtkonsulenter.

Vildtkonsulenterne vil fremover gennemføre en række kontroller af, om der reelt er vildtskader på den ejendom, hvor der er søgt om tilladelse til regulering, og om der er gjort forsøg på at skræmme

skadevolderne væk på andre måder. Hvis man ikke opfylder kravene, vil tilladelsen blive inddraget. Er der tale om alvorlige overtrædelser, kan lodsejeren blive meldt til politiet.

Øget opmærksomhed fra EU

Danmark har pligt til at indberette reguleringstilladelserne til EU, fordi en del af de regulerede arter er beskyttet af EU-direktiver. Det gælder for eksempel bramgås og

skarv, som begge er omfattet af EU's fuglebeskyttelsesdirektiv. På baggrund af indberetningerne har EU-Kommissionen tilkendegivet, at Danmark bør øge kontrollen med reguleringstilladelserne for at sikre, at direktiverne bliver overholdt. Kommissionen har også peget på, at det bør fremgå tydeligere, hvilke foranstaltninger, ansøgerne har forsøgt sig med for at afværge skader, før de søgte om tilladelse til regulering. Derfor skal afværgeforanstaltningerne nu også fremgå af ansøgningen.

For at imødekomme EU's krav om en mere systematisk kontrol har Naturstyrelsen fået øget sin bevilling fra jagttegnsmidlerne til at udvide staben af vildtkonsulenter fra 16 til 19.

"Vores mål er ikke at dele en masse bøder ud, men at sikre en bedre regulering, større brug af afværgeforanstaltninger og en bedre forståelse af forskellen mellem jagt og regulering, og med de nye konsulenter får vi forhåbentlig tid til at rådgive mere om, hvad regulering egentlig er, og hvordan den skal praktiseres," siger Rune Juelsborg Karsten.

Foto: Colourbox

Vores mål er ikke at dele en masse bøder ud, men at sikre en bedre regulering.

Katalog over anbefalede afværagemidler:

[https://
bit.ly/3JOQR1c](https://bit.ly/3JOQR1c)

Læs mere og søg tilladelse til regulering:

[https://
bit.ly/3DRPPr4](https://bit.ly/3DRPPr4)

70.000 jægere er blevet digitale

Miljøstyrelsens app Digitalt Jagttegn, som erstatter plastikkortet, får stadig flere brugere. Ved indgangen til 2023 brugte næsten 70.000 jægere den digitale løsning.

Stadig flere jægere vælger at erstatte det gamle jagttegn af plastik med appen Digitalt Jagttegn på deres smartphone. Mange er glade for den digitale løsning, som har eksisteret i godt to år. Den 1. januar 2023 havde næsten 70.000 jægere downloadet appen, og der kommer hele tiden flere til.

Det digitale jagttegn er nemt at bruge, og det er altid med, når telefonen er i lommen. Appen bliver desuden hele tiden opdateret, og selv uden netværksdækning fungerer det offline i 14 dage. Derfor er der ikke noget problem i at gå på jagt i områder uden mobildækning. Hvis man åbner sit digitale jagttegn hjemmefra, kan man uden problemer fremvise det i offline-versionen, selv om der ikke er dækning.

Opdater til nyeste version

Lige siden den første version af appen blev lanceret, har Miljøstyrelsen taget jægerens datasikkerhed alvorligt. Digitalt Jagttegn bliver desuden løbende forbedret, så jægerne ikke behøver være bekymrede for sikkerheden.

Du kan derfor trykt downloade appen på din telefon, hvis du ikke har den endnu. Er du allerede bruger, skal du bare sikre dig, at du hele tiden har den nyeste version.

Hav altid dit jagttegn med på mobilen

Tilmeld dig på:
mst.dk/digitaltjagttegn

Antal brugere af Digitalt Jagttegn

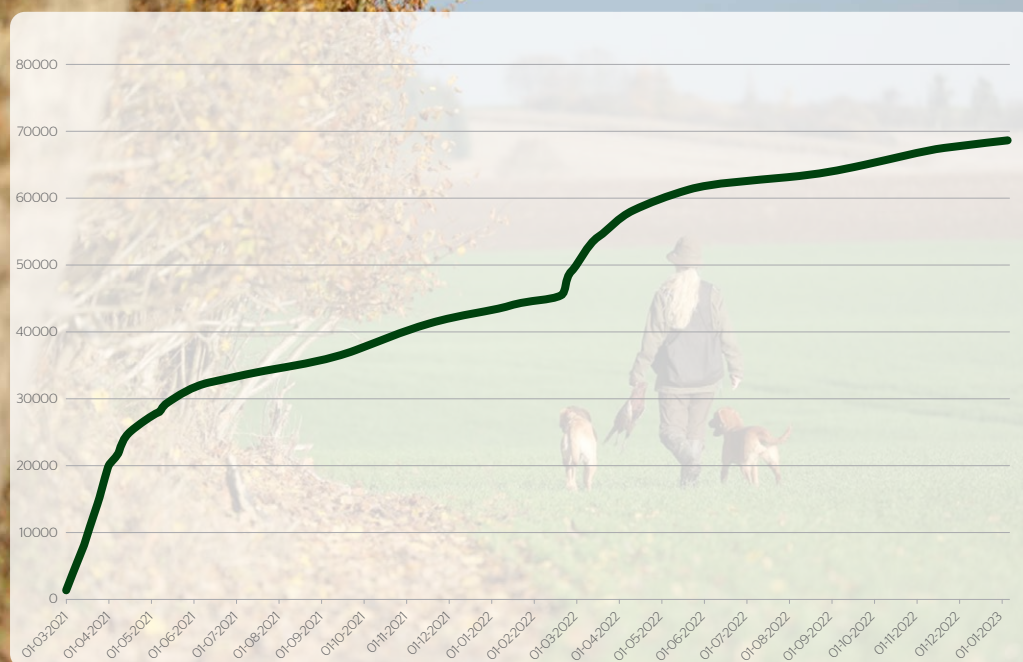

Foto: Thomas Lindy Nissen

Her downloader du appen:

- Android: **Digitalt Jagttegn** (Google Play)
- iOS mobil: **Digitalt Jagttegn** (App Store)

Mange jagtulykker kan forebygges med omtanke. Foto: Colourbox

Kampagne skal øge sikkerheden ved jagt

Miljøstyrelsen er gået sammen med Danmarks Jægerforbund og Tryg Forsikring om en kampagne for bedre jagtsikkerhed. Målet er færre ulykker og skader på mennesker og hunde under jagt.

Livet kan ændre sig på et enkelt øjeblik, og på få sekunder kan et vådeskud forvandle en god jagtoplevelse til en katastrofe, som får varige konsekvenser. Det skete for Jim Frederiksen lørdag den 24. november 2018. Han var på en fredelig jagttur med gode jagtkammerater, og de glædede sig bare til en hyggelig formiddag med et par fasaner og måske en enkelt hare.

Jim medvirker i en kampagne for sikkerhed på jagt, som Miljøstyrelsen, Danmarks Jægerforbund og Tryg Forsikring lancerede sammen i 2022. I en af kampagnens videoer fortæller han sin historie:

Sammen med et par af de andre drev han med hund dén novemberdag. Nogle fasaner fløj op og én blev skudt. Det var efter bogen, intet galt ved det, men så sker det, som ikke måtte ske. Den jæger, som har nedlagt fasanen, knækker sin haglbøsse, tager den tomme patron ud, lægger en ny i og afsikrer. Med geværet under armen går han ud for at hente fasanen. Uheldigvis snubler han, geværet går af, og Jim,

som står i nærheden, bliver ramt i ansigtet med fatale følger. Venstre side af hans overmund bliver skudt i stykker, han bliver ramt i øjet af et hagl, og da dagen er gået, står det klart, at han har mistet synet på sit ene øje. Det forandrer hans liv for altid.

"Jeg har i årenes løb brugt mange penge på høreværn, for at beskytte min hørelse, men hvorfor fanden havde jeg dog ikke købt et par briller!" spørger han i dag sig selv.

Vil øge ansvarligheden

Jim Frederiksen har sagt ja til at medvirke i sikkerhedskampagnen for at få andre til at tænke sig bedre om. Han ved af bitter erfaring, at det ikke er nok selv at optræde ansvarligt og overholde alle sikkerhedsregler. Man er også nødt til at beskytte sig mod andres dumhed og ubetænksomhed.

"Med sikkerhedskampagnen vil vi gerne opnå, at den enkelte jæger udviser større omtanke og tager ansvar både for egen og andres sikkerhed under

Dødsulykkerne er dybt tragiske, og heldigvis er de sjældne, men det er slemt nok at få ødelagt et øje, nedsat hørelsen eller få skamferet en finger, hvis jagtkniven smutter.

jagten,” siger Viktor Bech Pedersen, som er Miljøstyrelsens koordinator i samarbejdet om sikkerhedskampagnen.

Alle jægere betaler til en obligatorisk jagtforsikring, og hver jagtsæson kommer den i brug 40-45 gange. I 2022 var der én ulykke med dødelig udgang, hvor en jæger i skumringen tog fejl af sin jagtkammerat og en kronhjort, han havde skudt på.

”Dødsulykkerne er dybt tragiske, og heldigvis er de sjældne, men det er slemt nok at få ødelagt et øje, nedsat hørelsen eller få skamferet en finger, hvis jagtkniven smutter,” konstaterer Viktor Bech Pedersen.

Tit går det også ud over hunde. I november 2022 blev tre jagthunde skudt på én weekend.

Bestil gratis udstyr

I forbindelse med sikkerhedskampagnen har Tryg Forsikring lanceret en ny hjemmeside, hvor man gratis kan bestille orange sikkerhedsbånd til hatten, kasket, vest, hundehalsbånd og hundesikkerhedsvest i forskellige størrelser. Det koster kun fragten. Ordningen skal primært gøre nye jægere mere sikre på deres første jagter og motivere dem for selv at anskaffe godt sikkerhedsudstyr.

Nyttige links

- Gratis bestilling af sikkerhedsudstyr: <https://bit.ly/3YOUgTA>
- Læs mere på Miljøstyrelsens temaside om sikkerhed på jagt: <https://bit.ly/3HCPN7F>

Foto: Max Steinar

Link til pjecen

<https://bit.ly/3DISOSy>

Husk altid

- God jagtledelse og en præcis parole er afgørende
- Dit våben skal altid være sikret, når du ikke bruger det. Lad først våbnet, når du står på din post
- Hav styr på din hund og sørg for, den er velafrettet

Farven orange til dig og din hund

- Brug sikkerhedsvest og tøj i signalfarver som fx orange. Vælg camouflagetøjet fra
- Brug orange sikkerhedsbånd om hat eller kasket
- Giv din hund orange sikkerhedsvest og orange halsbånd på

Beskyt syn og hørelse

- Brug altid sikkerhedsbriller. Det kan redde dit syn, hvis uheldet er ude
- Brug høreværn på jagten og på skydebanen. Det kan redde din hørelse

Foto: Camilla Jensen

Test den blyfri ammunition på skydebanen før jagten

Blyfri riffelammunition er mindst lige så præcis, effektiv og sikker som den gammeldags ammunition med bly. Men riflen skal indskydes, og den nye ammunition skal testes på skydebanen før jagten.

”Jo, jeg har da skudt en hel del hjorte gennem tiden,” siger Torben Christiansen beskedent. Præcis hvor mange, vil han ikke ud med, for han vil nødigt beskyldes for at prale. Der er dog ikke nogen tvivl om, at tallet er trecifret efter de næsten 40 år, han har været skovfoged og skytte i Jægersborg Dyrehave.

Nu bruger han bl.a. sit otium på at være direktør i sit eget rådgivningsfirma Hjorte & Natur. Han har gode forudsætninger som rådgiver, for Torben Christiansen er formentlig en af de mest erfarne riffeljægere i Danmark. Han er også en af dem, som har størst erfaring med blyfri ammunition. Han har været dybt involveret i de afprøvninger af centraltændt riffelammunition uden bly, som DCE Aarhus Universitet har gennemført for Miljøstyrelsen i Jægersborg Dyrehave og på Kalvebod Fælled. 531 dyr – hovedsageligt dåvildt – blev skudt i forbindelse med afprøvningerne. Og Torben Christiansens personlige konklusion på det store forsøg er lige så klar som DCE-rapportens:

”Den blyfri ammunition er mindst lige så sikker, præcis og effektiv som den gammeldags blyholdig ammunition. Faktisk synes jeg, den er bedre, og jeg er selv gået bort fra blyammunition, selv om den stadig er tilladt,” siger han.

Forbud mod bly fra april 2024

Den 1. april 2024 er det slut med bly i centraltændt riffelammunition til jagt og regulering. Danmark går foran, og er det første land, som udfaser bly i ammunition til jagt.

Torben Christiansen er en af Danmarks mest erfarne riffeljægere. Foto: Ulla Skovsbøl

En del jægere er allerede gået over til de blyfri alternativer, men har man endnu ikke gjort sine erfaringer, er det en god idé at prøve i denne jagtsæson, mener Torben Christiansen.

”Spørg din våbenhandler til råds, hvis du er i tvivl om, hvad du skal vælge, og når du har købt din nye ammunition, skal du på skydebanen og indskyde din riffel. Det skal du altid, når du går over til en ny type ammunition, og du skal være særligt omhyggelig med at indskyde din riffel, når du skifter til blyfri,” understreger han.

”Det er vigtigt at prøveskyde for at se, hvordan riflen rammer med blyfri kugler. De skydes normalt ud med højere hastighed, og du skal sørge for, at riffelgang, kugle og hastighed passer sammen.”

Indskydning er afgørende

På Hanebjerg Skyttecenters 100 meter riffelbane ved Hillerød demonstrerer Torben Christiansen, hvordan indskydningen i praksis skal foregå. Med kyndig hjælp fra riffelinstruktør Peter Andersen, en tidligere kollega fra Naturstyrelsen, gør han sig klar.

”Når du indskyder din riffel, skal du forsøge at udelukke alt det, som kan forstyrre dit skud. Du skal anbringe dig, så du sidder så sikkert og roligt som muligt og være meget omhyggelig med at få kuglerne til at træffe det samme punkt, når du skyder,” forklarer han.

Den riffel, han har med, er indskudt til ”gammeldags blyammunition,” som han siger. Han tier stille og koncentrerer sig, og så smælder tre skud hurtigt efter hinanden. Han rejser sig og går sammen med Peter Andersen i hurtigt trav ned til målskiven i den anden ende af banen for at se, hvordan det gik.

”Du kan tydeligt se, at skuddene sidder for højt og noget til højre. Det dur ikke,” siger han og peger på skiven.

De to mænd går tilbage til skydehuset, hvor Peter Andersen hjælper med at finjustere kikkerten. Sigtepunktet skal være dér, hvor kuglerne sad i første forsøg, og træfpunktet skal være 4-5 cm over. Et godt skud vil med denne indskydning ramme i dyrets hjerte/lungeregion, uden at han skal kompensere for kuglebanen.

Så er kikkerten klar, og tre skud smælder endnu en gang. Torben lægger riflen fra sig, og de to mænd stiler atter mod målskiven.

”Det ser godt ud,” konstaterer Torben Christiansen. ”Det er der ikke nogen grund til at gøre om. Jeg er tilfreds med min indskydning af riflen med blyfri ammunition. Den rammer cirka fire centimeter lodret over pletten på skiven, og dermed kan jeg sigte fuldstændig lige på alt inden for 200 meter, uden at kuglen falder for meget”

Læs mere om blyfri ammunition på Miljøstyrelsens temaside God jagt uden bly:

<https://bit.ly/3XnCMhP>

Sarah Høgholt Erbs tog jagttegn i 2012 - nu er hun også buejæger. Foto: Ulla Skovsbøl

Buejagt er for entusiaster

Fire steder i Danmark kan man aflægge teoretisk og praktisk buejagtprøve, og interessen var stor i 2022 efter to år med begrænset prøveaktivitet på grund af Corona.

” Mobiltelefonerne, kan lige så godt lægge heroppe hos mig med det samme. Det her er en test i paratviden. Den viser man ikke med en pegefinger på telefonen, og der er heller ikke nogen livline her.”

Vildtkonsulent Sandor Markus fra Naturstyrelsen Kronjylland giver instrukser, venligt men bestemt, inden årets første buejagtprøve på Fussingø Naturskole.

Én efter en defilerer 18 aspiranter forbi med deres telefoner. Sytten mænd og én kvinde. De sætter sig ved hver sin skærm, og så begynder teoriprøven med 20 ja-nej-spørgsmål. Højest to svar må være forkerte. Stilheden sænker sig i lokalet, mens krydsene bliver sat - hurtigt hos nogle, mere tøvende hos andre.

Hvis man vil gå på buejagt i Danmark, skal man bestå både en teoretisk og en praktisk buejagtprøve. Det kan man gøre hos Na-

turstyrelsen fire steder i landet ved de lokale enheder i Kronjylland, Midtjylland, Thy og Vadehavet. Tilmelding til prøverne sker via Mit Jagttegn.

Praktisk prøve hvert femte år

Imens aspiranterne sveder over teoriprøven, gør den anden kronjyske vildtkonsulent, Ivar Høst, klar til den praktiske prøve ude i den store have ned mod Fussing Sø.

I alt 55 buejægere skal demonstrere deres praktiske færdigheder på denne kølige forårsdag. Foruden de 18 nye er der en flok erfarne buejægere, som vil generhverve tilladelsen til at gå på buejagt. Det skal man hvert femte år for at vise, at man stadig kan håndtere buen korrekt og ramme præcist.

Buejægerne liner op bag skiltet ”Ventelinje”, og Ivar Høst kalder dem frem en efter en og følger dem ind i haven. Med undtagelse af to er alle udstyret med moder-

ne compoundbuer. En enkelt står med den klassiske langbue, og én med en såkaldt recurvebue.

Der er knap 2300 buejægere i Danmark, som har ret til at gå på jagt med bue og pil. Heraf har 36 bestået prøve i recurvebue og 21 i langbue.

Plads til én fejl

Inde i haven græsser seks stykker råvildt fredeligt på plænen. De ser livagtige ud, men er malet på lærred. Et indtegnede felt på de malede kroppe angiver, hvor skytten skal ramme, for at skuddet bliver godkendt.

Klaus Bo Knudsen er en af dagens første generhververe. Han følger med vildtkonsulenten frem til den første post, tager opstilling, spænder buen, sigter med stor koncentration og skyder. Pilen flyver gennem luften og rammer byttet.

Med målbevidste skridt følges bueskytte og vildtkonsulent ned

”

Der er en intens spænding i at være så tæt på dyret, som man er med buen, og det kan jeg godt lide. Der er en større udfordring i det end i riffeljagten.

for at tjekke, hvor dyret blev ramt. Jo, den er god nok. Pilen sidder flot placeret tæt på hjertet.

Far og søn på buejagt

Både de nye buejæger og de erfarne generhververe kan skyde et fejlskud ud af seks skud og stadig bestå.

Klaus Bo Knudsen består i første forsøg og får sit bevis, et håndtryk og et stort tillykke. Han har været jæger i mange år, og nu er han klar til sin sjette sæson som buejæger.

”Der er en intens spænding i at være så tæt på dyret, som man er med buen, og det kan jeg godt lide. Der er en større udfordring i det end i riffeljagten,” forklarer han.

En anden ting, han godt kan lide, er fællesskabet med den unge buejæger, som følger efter ham i køen: Hans søn Michael. De går på jagt sammen, og den fælles passion for buejagten er vigtig for dem begge.

En kvinde på holdet

Indenfor er alle prøver afleveret og aspiranterne har forladt lokalet. Det viser sig, at tre har alle svar rigtige, mens tre andre er dumpet. Resten har én til to fejl og har dermed bestået. Sarah, den eneste kvinde til dagens prøve, klarede det med én fejl. Hun har haft jagttegn siden 2012, og nu står hun og skutter sig i læ af Naturskolens mure i køen med de andre aspiranter.

Blæsten er kold, og vejret kan ikke bestemme sig. Sol på blå himmel veksler med strid regn, sne og slud. Ventetiden uden for haven øger nervøsiteten, og det irriterer Sarah Høgholt Erbs. Derimod generer det hende ikke at være den eneste kvinde på holdet, for det er hun så vant til i jagtsammenhæng.

”Tværtimod. Jeg kan godt lide miljøet og jargon. Der er ikke så meget hønsegård over det her,” smiler hun.

Endelig bliver det hendes tur, og hun består den praktiske prøve i første forsøg.

”Så glæder jeg mig bare til 16. maj,” siger hun glad og hiver den sidste pil til sig.

Bukkejagten bliver hendes debut som buejæger.

Jeg kan godt lide miljøet og jargon. Der er ikke så meget hønsegård over det her.

Foto: Ulla Skovsbøl

Buejagt i Danmark

Foto: Ulla Skovsbøl

For at få lov til at gå på buejagt i Danmark skal man have et gyldigt jagttegn og have bestået buejagtprøven.

Buejagt er tilladt på alle jagtbare arter af pattedyr og fugle bortset fra kronvildt, dåvildt, sikavildt, muflon og vildsvin jf. Bekendtgørelse om våben og ammunition der må anvendes til jagt mv.

Fra 2018 til 2022 var det som forsøg også tilladt at jage det

store hjortevildt med bue og pil. Forsøget er afsluttet og evalueret. Et enigt Vildtforvaltningsråd har på sit første møde i 2023 indstillet til miljøministeren, at buejagt på det store hjortevildt bør tillades i de kommende fem år fra 2023 til 2027. Den endelige afgørelse ligger hos ministeren.

Læs om evalueringen af forsøget her: <https://bit.ly/3ROOatR>

Mere information

- Læs om buejagtprøven: <https://bit.ly/3Y7Ez1P>
- Statistik om buejægerne i Danmark: <https://bit.ly/3Y78R4T>

Vildtudbyttet varierer fra år til år, men den lange trend er faldende. Foto: Ivar Høst

Vildtudbyttet er faldet gennem årtier

Vildtudbyttet faldt med knap otte procent i jagtåret 2021/22 viser den foreløbige udbyttestatistik. Dermed fortsætter en langsigtet tendens til fald, som der ikke er nogen entydig forklaring på.

I jagtåret 2021/22 blev der nedlagt i alt 1.750.870 stykker vildt ved jagt i Danmark. Heraf var 1.586.726 fugle. Tallene fremgår af den foreløbige vildtudbyttestatistik, som forskere fra DCE – Aarhus Universitet hvert år laver for Miljøstyrelsen. Det er det laveste vildtudbytte siden 1942. Der er tale om et fald på otte procent i forhold til året før, og stigningen på fem procent i 2020/21 er dermed mere end udlignet.

Siden 1941 har det været lovpligtigt at indberette vildtudbytte, og derfor findes der i Danmark et helt unikt datamateriale, som går 80 år tilbage. De gamle statistikker viser, at det samlede udbytte steg støt fra begyndelsen af 1940'erne og frem til kulminationen i 1969, hvor der blev skudt godt fire millioner dyr. Siden har den generelle trend været i tilbagegang. Enkelte år har lige som jagtåret 2020/21 skilt sig ud med en mindre stigning, uden at det har påvirket den overordnede tendens til fald.

Ingen enkel forklaring

”Vi kan ikke give nogen entydig forklaring på det langvarige fald, og mange faktorer spiller formentlig ind,” siger seniorforsker Thomas Kjær Christensen, DCE – Aarhus Universitet, som har ansvaret for den årlige rapport om vildtudbyttet.

”En del af forklaringen kan være, at vi ved lov har fået indført en revision af jagttiderne hvert fjerde år. Det har betydet, at jagttiden på sårbare bestande er blevet begrænset, så der bliver skudt mindre af de pågældende arter. Det er positivt, fordi det medvirker til at gøre jagten mere bæredygtig, men det afspejler sig i statistikken som lavere udbytte,” siger han. Dernæst peger han på ændringer i jagtkulturen, som en mulig forklaring:

”Vi har for eksempel set et stort fald i udbyttet af andefugle især på søterritoriet. Det kan meget vel være et resultat af, at der ikke længere er så mange jægere, som

praktiserer den tidskrævende jagtform, hvor man for eksempel skal ud med pram og lokkefugle før daggry og måske være ude det meste af dagen i regn og rusk,” siger Thomas Kjær Christensen.

Den vurdering bekræfter Danmarks Jægerforbunds konsulent for strandjagt Niels Henrik Simonsen: ”Vi har en klar oplevelse af, at den jagtform ikke er så udbredt længere. Det kan hænge sammen med, at nyjægere i gennemsnit er ældre i dag end før i tiden, hvor mange begyndte at gå på jagt allerede i 16-18 års alderen,” mener han.

”Hav- og strandjagt var en ”fattigmandsjagt.” Den var fri og gratis og derfor populær hos unge og andre uden så mange penge. Nu er de fleste nyjægere oppe i 30'erne, og alderen gør dem måske lidt mere bekvemmelige. De har også tit bedre råd og foretrækker måske fasanjagt med et konsortium,” siger Niels Henrik Simonsen.

Ændret landbrug spiller ind

Udbyttet i markvildtet er også gået stærkt tilbage over en lang årrække. Det hænger med stor sandsynlighed sammen med, at den moderne landbrugsdrift ikke efterlader mange levesteder til agerhøns, harer og agerlandets andre dyr. Desuden er traditionelle jagtformer som eksempelvis trampejagt på harer formodentlig blevet mindre udbredte end i tidligere generationer.

Endelig peger Thomas Kjær Christensen, DCE - Aarhus Universitet på ændringen i jagtens økonomiske rolle som en forklaring på, at det samlede vildtudbytte falder. Vildt var i årene efter krigen og frem til 1960'ernes velstandsboom god og billig mad i mange hjem med presset husholdningsøkonomi. I dag er der næppe mange, som går på jagt for at få mad på bordet, påpeger han.

Størst tilbagegang for råvildt

Trods et samlet fald på næsten 15 procent i udbyttet af pattedyr ligger både kronvildt og dåvildt stabilt i den seneste statistik. Dåvildt overgik for andet år i træk kronvildt, og udbyttet i begge arter var omkring 10.000 dyr. I den anden ende af skalaen faldt udbyttet af råvildt og ræv markant med hhv. 12.052 og 9.995 individer i forhold til året før, og den mangeårige nedtur for harerne fortsatte med en bundrekord på cirka 26.000.

For råvildt er det langsigtede fald også markant, og det seneste jagtår er ingen undtagelse med 77.000 individer mod knap 89.000 året før. Den såkaldte råvildtsyge - et sygdomsmønster med diarre, afmagring og øget dødelighed - har fået en del af skylden, men kan ikke alene forklare den fortsatte tilbagegang. Danske rådyr er generelt sunde, og faldet

gennem de seneste 13 år skal ses på baggrund af en voldsom vækst i de foregående år fra 1987 og frem til, at kurven knækkede i 2009.

Også tilbagegang for fugle

Når det gælder fugle er den samlede tilbagegang på 6,9 procent, idet der blev skudt 118.000 færre fugle end året før. Størst tilbagegang ses for ringdue, gråand og krage, men krikand, pibeand og grågås er også faldet markant.

Fasan er den fugleart, som der bliver skudt flest af: I alt 582.828 fasaner. Det er en fremgang på 2,3 procent sammenlignet med de foreløbige tal fra året før og svarende til ca. 13.000 individer. Tallet skal ses i lyset af, at der hvert år bliver udsat ca. én million opdrættede fasaner.

Se udviklingen i udbytte for alle vildtarter hos Aarhus Universitet (DCE):

<https://bit.ly/3YnJNq3>

Jagtudbytte af pattedyr i de tre seneste jagtsæsoner 2019-2022

ART	2019/20	2020/21	2021/22 *)
Krondyr	10.300	9.861	9.605
Dådyr	10.214	10.731	10.352
Sika	522	564	557
Rådyr	90.786	89.659	76.792
Muflon	133	111	90
Vildsvin	227	266	157
Hare	38.648	30.339	26.426
Vildkanin	5.024	5.975	5.657
Bisamrotte	10	24	9
Sumpbæver	0	1	4
Ræv	31.819	33.028	22.647
Mårhund	7.999	11.041	8.861
Vaskebjørn	9	5	4
Ilder	547	553	224
Mink	1.811	1.474	768
Husmår	2.478	2.484	1.922
Pattedyr i alt	200.647	196.116	164.075

*) Tallene for 2021/22 er foreløbige. Sidste frist for indberetning af udbytte er 31. marts, og derfor kommer der en korrigeret statistik for jagtåret i løbet af 2023

Markante tal for jagtåret 2021/22

- Foreløbigt vildtudbytte: 1.750.870 stykker vildt. Det er 8 pct. mindre end året før.
- Tilbagegangen i vildtudbytte: Pattedyr 14,9 pct. Fugle er 7,7 pct.
- Udbyttet af kronvildt og dåvildt er stabilt på omkring 10.000 individer for hver
- Udbyttet af råvildt og ræv faldt markant med hhv. 12.052 og 9.995 individer
- Udbyttet af fuglevildt er faldet for alle arter undtagen fasan, som er gået frem
- Antallet af jagttegnsløsere og antallet af indberetninger er stabilt

Ændrede jagttider fra 2022/23

Vær opmærksom på, at husmår er blevet fredet fra og med jagtsæsonen 2022/23. Vær også opmærksom på, at jagttiden for ringdue nu først starter den 11. november og ikke som tidligere den 10. november. Dertil kommer, at det ikke længere er tilladt af jage edderfugl i de EF-fuglebeskyttelsesområder, hvor den er på udpegningsgrundlaget.

Foto: Ulla Skovsbøl

Hare og ræv på retur

Agerlandets arter, ikke mindst hare, ræv og agerhøne, har været på retur gennem mange år. Ændringer i landbrugets struktur og driftsformer er en væsentlig del af forklaringen, men der er også andre årsager.

Engang var haresteg en værdsat søndagsmiddag i mange jægerhjem – i dag er det en sjælden ret. I det ultimative rekordår 1944 blev der skudt næsten 480.000 harer landet over, men lige siden er udbyttet faldet, og i jagtåret 2021/22 blev det foreløbige lavpunkt nået med et udbytte på kun godt 26.000 harer.

Forskerne ved ikke med sikkerhed, hvad det drastiske fald skyldes, og man kan heller ikke konkludere, at et fald i jagtudbytte er udtryk for et helt tilsvarende fald i bestanden, eller om den måske delvist kan forklares med ændringer i jagtpraksis. På den såkaldte Rødliste over truede arter blev bestanden af hare i 2007 således vurderet som sårbar, mens den i 2019 fik betegnelsen "livskraftig". Vildtudbyttet bliver dog ved med at falde, og størrelsen af de danske harebestande er ifølge Rødlisten i realiteten ukendt.

Droner kan give bedre hare-data

For at få mere viden om bestandens reelle størrelse har Miljøstyrelsen i 2022 bevilget jagttegnsmidler til et pilotprojekt, hvor forskere fra Aalborg Universitet sammen med Danmarks Jægerforbund tæller harer med droner og termisk teknologi og sammenligner med traditionelle optællingsmetoder.

"Vi har haft stor succes med dronerne indtil videre, og det er min forventning, at dronetælling bliver en bedre og mere sikker måde at opgøre bestande på end vurdering ud fra vildtudbyttet," siger projektets leder Sussie Pagh. Hun er biolog og seniorforsker ved Aalborg Universitet og er desuden leder af Faldvildtkonsortiet, der modtager og undersøger dødfundet vildt for Miljøstyrelsen.

"Vildtudbyttet er altid afhængigt af traditioner, og hvis vi ved hjælp af bedre monitoring kan dokumentere, at bestanden er stabil, så skal vi måske søge en del af forklaringen på faldet i vildtudbyttet i, at interessen for harejagt er dalet, og i at harekød ikke længere er så populært at spise," siger hun.

Pesticidpåvirkning og mangel på føde

Selv om Sussie Pagh har stor tiltro til dronetælling, er hun dog stadig sikker på, at harebestanden er gået tilbage.

Foto: Colourbox

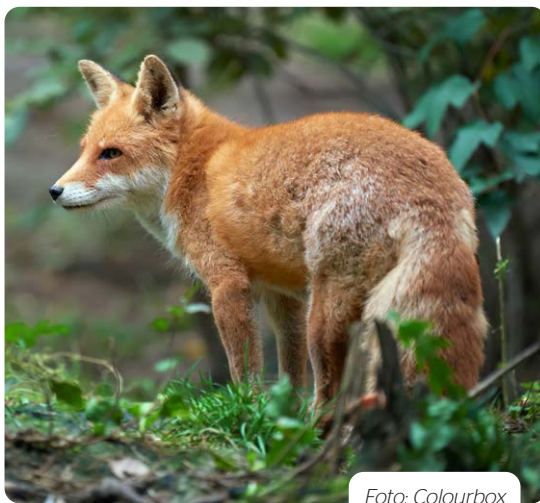

Foto: Colourbox

"Den mest oplagte forklaring på tilbagegangen er fortsat, at markvildtets levesteder og fødegrundlag er blevet stærkt forringet over mange år, og det gælder ikke kun for harer," siger hun.

Brugen af pesticider kan også spille ind, og Miljøstyrelsen støtter derfor en større undersøgelse af, hvordan pesticider påvirker harer, der søger føde på sprøjtede marker og effekterne af, at de selv i nogle tilfælde bliver oversprøjtet. Sussie Pagh er også leder af pesticidprojektet, som bliver gennemført af forskere fra Aalborg Universitet, DTU-Food og Københavns Universitet i samarbejde med Danmarks Jægerforbund.

Ræve ramt af sygdom

En anden art i landbrugslandet, som er gået stærkt tilbage i vildtudbytte, er ræven.

"Ræven tilhører også markvildtet, og bestanden er meget påvirket af, at mange markskel er forsvundet, fordi markerne er blevet meget større. Mus er rævens basisføde, og når skellene med højt græs er væk, har musene færre levesteder, der bliver færre af dem, og derfor er der også mindre føde til rævene," siger Sussie Pagh.

Helt aktuelt er vildtudbyttet af ræv dog faldet så drastisk, at det ikke kan forklares med, at der er mindre mad i markskellene. I jagtåret 2021/22 blev der kun skudt 22.647 ræve mod 33.028 året før, altså et fald på mere end 30 procent. Sygdom kan være en del af forklaringen.

"I de dyr, Faldvildtkonsortiet har fået ind i det seneste år, har vi set flere tilfælde af både hvalpesyge og skab, og der er fundet ræve, som er døde af højpatogen fugleinfluenza. Det indikerer, at der i øjeblikket er sygdomsproblemer hos rævene," konstaterer Sussie Pagh.

Omfanget af hvalpesyge, skab eller fugleinfluenza hos ræve er dog indtil videre ikke kendt.

Markvildtets levesteder og fødegrundlag er blevet stærkt forringet over mange år, og det gælder ikke kun for harer.

Jægere fra de lokale jagtforeninger hjalp med at skyde test-ænder på Limfjordstangerne. Foto: Naturstyrelsen

PFAS i vildt skal vurderes nærmere

PFAS-indholdet i vilde ænder skudt på Harboøre Tange og Agger Tange overskrider grænseværdierne med op til 28 gange, mens undersøgelser af vildt andre steder i landet viser lavere PFAS-niveauer.

I 2022 blev jægere fra Agger Jagtforening og Harboøre Jagtforening flere gange inviteret til andejagt på Naturstyrelsens arealer på de to Limfjordstanger, men ikke for fornøjelsens skyld. Jægerne var inviteret for at hjælpe med den veldefinerede og afgrænsede opgave at skyde ænder til PFAS-analyser.

Undersøgelserne skulle gennemføres fordi, der i foråret 2022 var blevet fundet et meget højt PFAS-indhold i et mindre antal ænder skudt på tangerne. Derfor besluttede Miljøstyrelsen af undersøge PFAS i vildt nærmere både på tangerne og tre andre steder i landet.

PFAS er et såkaldt evigheds-kemikalie, som ikke bliver naturligt nedbrudt i naturen. Det er sundhedsskadeligt for både dyr og mennesker, og det ophobes i kroppen og opkoncentreres i leveren. PFAS har gennem årtier været brugt i en lang række vidt forskellige produkter fra brandskum og gulvtæpper til stegepander og regntøj, og derfor bliver stoffet nu også i vidt omfang fundet i miljøet, hvor det er uønsket.

Tangerne skiller sig ud

Miljøstyrelsens undersøgelser af PFAS i vildt har dels omfattet æn-

der fra både Harboøre Tange og Agger Tange og desuden ænder fra Veststadil Fjord og Nyord ved Møn. Derudover er der taget prøver af to stykker råvildt og to harer skudt ved Flyvestation Værløse, hvor der er konstateret PFAS-forurening i miljøet.

De høje koncentrationer af PFAS blev genfundet i kød og leverprøver fra ænder på tangerne. Næsten alle lå over grænseværdierne, og i ét tilfælde var PFAS-indholdet 28 gange grænseværdien. Derimod var indholdet af PFAS i vildt fra de andre lokaliteter ikke alarmerende. Hverken i Veststadil Fjord eller på Nyord lå indholdet over grænseværdierne, og det samme var tilfældet i vildtet fra Værløse. Indtil videre tyder resultaterne dermed på, at det kan være lokale forhold på tangerne, som er årsag til de høje PFAS-koncentrationer i ænder derfra.

”Men vi kan ikke drage nogen klare konklusioner på det nuværende grundlag, for der er stadig tale om et meget begrænset datamateriale. Vi kan bare konstatere, at de høje værdier fra tangerne ikke blev fundet tilsvarende på de andre lokaliteter,” siger kontorchef Jens Skovager Østergaard fra Miljøstyrelsen.

Resultaterne vurderes

Miljøstyrelsen ser nærmere på resultaterne sammen med Fødevarestyrelsen, Naturstyrelsen og forskere på området. Derefter bliver det besluttet, om der skal laves yderligere undersøgelser, og hvordan de i givet fald skal udformes. Endvidere planlægger regeringen at offentliggøre en PFAS-handlingsplan i løbet af 2023, som vil kunne få betydning for den videre proces.

Det er ikke forbudt at spise vildt med et højt indhold af PFAS, men Fødevarestyrelsen advarer generelt mod fødevarer, som indeholder giftige stoffer i koncentrationer over grænseværdien. Det er således ikke tilrådeligt at spise kød fra vildt skudt på Limfjordstangerne.

Fakta om PFAS?

- PFAS – perfluoroalkylstoffer – består af en stor gruppe syntetisk fremstillede fluorstoffer, som har været brugt siden begyndelsen af 1950'erne.
- Stofferne er stabile, svært nedbrydelige samt vand- og fedtskyende.
- PFAS har været brugt i fx fødevareremballage, brandslukningsskum, overfladebehandling og imprægnering af tekstiler, tæpper og i maling.

Skab nye levesteder med jagttegnsmidler

Hvert år modtager lodsejere over hele landet støtte fra jagttegnsmidlerne til at forbedre levestederne for vildtet ved at plante træer og buske i landskabet eller anlægge vandhuller og mindre vådområder.

Hvidtjørn, hyld, hæg, vintereg, vortebirk og mange andre træer og buske bliver hvert år plantet af lodsejere over hele landet med støtte fra jagttegnsmidlerne. Der er tilskud til plantning af 39 forskellige træ- og buskarter, som bl.a. bidrager til at skabe levesteder og øge den biologiske mangfoldighed i landskabet. Flere træer og buske i det åbne land gavner både pattedyr, fugle og insekter, og nogle arter har brug for helt særlig opmærksomhed.

Tilskudsordningen administreres af Naturstyrelsen gennem puljen "Plant for vildtet," som også omfatter to særlige puljer til fremme af levesteder for hasselmus og birkemus. I 2022 fik Naturstyrelsen i alt 583 ansøgninger om tilskud fra de tre planteordninger, og der blev plantet træer og buske for sammenlagt 2,26 mio. kr. hvoraf ca. 1,7 mio. kr. var betalt af jagttegnsmidlerne.

Plant for sjældne smådyr

Hasselmusen er et sjældent lille dyr, og den er Danmarks eneste syvsover. Den går i hi og sover fra oktober til maj og er truet, fordi den mangler egnede levesteder. Den kan kun vandre ganske korte afstande og bryder sig ikke om åbent terræn. Derfor skal beplantninger til hasselmusen laves i tilknytning til skov eller andre tæt bevoksede arealer. Vil man plante for hasselmusen, skal man først og fremmest vælge buske og plante dem sådan, at de får lys nok til at

blomstre og sætte frø, bær og frugter, som hasselmusen kan lide.

Birkemusen er også en ener under danske forhold. Den er Danmarks eneste hoppemus og er, som hasselmusen, en såkaldt Bilag IV-art, som vi har en særlig forpligtelse til at passe på. Der er to hovedbestande af birkemus i Danmark: Én i det vestlige Limfjordsområde og én i det sydlige Jylland. Man kan kun få tilskud til at plante for birkemusen i områder, hvor den er observeret eller med stor sandsynlighed kan forekomme og kun på landbrugsarealer, som er taget ud af drift. Buskene skal stå med stor afstand, så der kommer et godt bunddække af græs og urter, sådan som birkemusen foretrækker det.

Tilskud til nye vådområder

Hvert år bliver der også afsat jagttegnsmidler til at støtte etablering af små vådområder og vandhuller til gavn for vildtet. Tilskuddet er på op til 17.000 kr. per projekt, og den enkelte ansøger kan få støtte til op til fem projekter per ejendom.

Siden ordningen blev indført i 2003, har Naturstyrelsen uddelt knap 33 mio. kr. til i alt 2782 gennemførte projekter. I 2022 fik 214 nye projekter tilsammen tilsagn om tre mio. kr. til vandhuller og vådområder. De nødvendige tilladelser til etableringen skal være klar ved ansøgningsfristen, og vådområderne skal være etableret inden 1. november i ansøgningsåret.

Læs mere om tilskud fra Naturstyrelsen:

<http://kortlink.dk/2ehym>

Jagttegnsmidlerne

- Det koster 676 kr. om året at indløse jagttegn, hvoraf 26 kr. går til den lovpligtige jagtforsikring og 100 kr. går til naturforvaltning

Jagttegnsmidlerne finansierer i øvrigt

- En stor del af udgifterne til Naturstyrelsens vildtkonsulenter
- Jagttegnsadministrationen
- Miljøstyrelsens administration af lovgivningen vedrørende jagt og vildtforvaltning
- Kontrakter vedrørende forskning, uddannelse og formidling.

Faste tilskudspuljer via Naturstyrelsen

- Plant for vildtet
- Plant for hasselmusen
- Plant for birkemusen
- Etablering af mindre vådområder og vandhuller

Penge til formidling

I 2022 uddelte Miljøstyrelsen for anden gang en pulje til formidling. Den kan søges af landsdækkende jagtforeninger med mindst 1000 betalende medlemmer. Puljen blev fordelt mellem tre ansøgere: Danmarks Jægerforbund, Stående Jagthunde i Danmark og Foreningen af Buejægere i Danmark. Støtten skal bruges til formidling om bæredygtig jagt og vildtforvaltning i Danmark via foreningsblade og digitale medier.

Skydebanepuljen

Skydebanepuljen, som også finansieres af jagttegnsmidler, støtter jagtforeninger, der etablerer nye flugtskydebaner eller renovere de gamle. Puljen administreres af Miljøstyrelsen, som i 2022 uddelte knap to mio. kr. til 14 skydebaner landet over. Pengene skal gå til støjdæmpning, nye skydehuse og udskiftning af gamle kastemaskiner. Puljen udbydes fremover kun hvert andet år, men er til gengæld øget fra en til to mio. kr.

NYTTIGE ADRESSER

Administration af jagt- og vildtforvaltningsloven

MILJØSTYRELSEN
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C
Tlf. 72 54 40 00
E-mail: mst@mst.dk
Web: <https://bit.ly/3xbEzC2>

Lokale vildtkonsulenter

NATURSTYRELSEN
Find de lokale vildtkonsulenter her:
<https://bit.ly/3YFIYca>
Åbningstid: Man.- tors. 8.30-16.00, fre. 8.30-15.00.

Udstedelse af jagttegn

MILJØSTYRELSEN
Att. Jagttegnsekspeditionen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C
Tlf. 7254 2424 (kl. 9 -12)
E-mail: jagttegn@mst.dk
Web: <https://bit.ly/3HUGKij>

Ved henvendelser pr. e-mail:
Oplys dit fulde navn, adresse, fødselsdato og evt.
Jæger ID på dit jagttegn. Det letter ekspeditionen.

